

Дзяржаўная ўстанова адукацыі
“Гімназія № 11 горада Мінска імя І.Д.Чарняхоўскага”

**Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў
«Святыні роднага краю»
для VI–VIII (IX) класаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі
настаўнік беларускай мовы і літаратуры
Чэпiк Алена Мікалаеўна**

ПРАЕКТ

Мiнск

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

У Канцэпцыі бесперапыннага выхавання дзяцей і навучэнскай моладзі адным з асноўных напрамкаў выхавання вызначана фарміраванне грамадзянскасці і патрыятызму асобы. У аснове гэтага працэсу ляжаць засваенне агульначалавечых гуманістычных каштоўнасцей, культурных і духоўных традыцый беларускага народа, фарміраванне гатоўнасці да выхавання грамадзянскага абавязку.

Важнейшым сродкам далучэння школьнікаў да грамадзянскай культуры з'яўляецца краязнаўчая дзейнасць. Школьнае краязнаўства – гэта педагагічны працэс арганізацыі дзейнасці навучэнцаў, які звязаны з вывучэннем імя роднага краю і выкарыстаннем атрыманых ведаў на практыцы. У працэсе краязнаўчай дзейнасці ў школьнікаў назапашваецца вопыт узаемадзеяння з прыродным і сацыяльным навакольным асяроддзем. Пад «краязнаўчай дзейнасцю» вучняў разумеецца не толькі пошукавая, але і любая актыўная дзейнасць пры ўмове асэнсавання яе сувязі з пазнаннем, зберажэннем і забеспячэннем развіцця свайго краю. Школьнае краязнаўства мае шэраг напрамкаў, якія адрозніваюцца па аб'екце і прадметце вывучэння. Суадносна з асноўнымі аб'ектамі вывучэння вылучаюць экалагічнае, эканамічнае, географічнае, гістарычнае, літаратурнае, мастацтвазнаўчае, а таксама комплекснае навуковае вывучэнне навучэнцамі гісторыі і гісторыка-культурнай спадчыны сваёй мясцовасці. Краязнаўчая работа і яе матэрыялы ўплываюць на павышэнне якасці адукацыі, спрыяюць патрыятычнаму, эстэтычнаму і фізічнаму выхаванню навучэнцаў, усебаковаму росту і развіццю іх здольнасцей, фарміраванню практычных навыкаў і ўменняў праводзіць самастойныя навуковыя даследаванні, будзіць цікавасць да культуры і каштоўнасцей іншых народаў, дапамагае дзецям усвядоміць раўнапраўнасць розных культур, важнасць месца і ролі кожнага народа ў гістарычным развіцці чалавецтва, выпрацаваць прынцыпы ўзаемапавагі ў міжкультурных і міжнацыянальных зносінах.

Курс – Святыні роднага краю - непасрэдным чынам звязаны з такімі дысцыплінамі, як гісторыя Беларусі, беларуская літаратура, географія, археалогія і іншымі, а таксама з шэрагам спецыяльных дысцыплін – рэлігіязнаўствам, этнаграфіяй, тапанімікай, геральдыкай .

Дадзеная праграма ўяўляе сабой інварыянт, прапанаваную тэматыку заняткаў можна ўдакладняць у залежнасці ад рэгіёна, мясцовасці, узроўню падрыхтаванасці вучняў. Вывучэнне зместу факультатыўных заняткаў адбываецца праз зварот да гісторыі, прыроды, культуры, сацыяльнага асяроддзя роднага краю, сваёй школы, сям'і

Дадзеная праграма арыентавана менавіта на комплекснае краязнаўства. У аснову зместу факультатыўных заняткаў пакладзены комплексны падыход, які ўлічвае як розныя бакі пазнання роднага краю, так і розныя аспекты выхавання вучняў у працэсе краязнаўчай дзейнасці.

Мэта факультатыўных заняткаў – фарміраванне ў навучэнцаў ведаў аб роднай краіне ў агульнадзяржаўным і сусветным кантэксце; знаёмства з

гісторыка-культурнай спадчынай Беларусі, патрыятычнае выхаванне школьнікаў, фарміраванне ў іх беражлівых адносін да гісторыка-культурных каштоўнасцей;

Задачы:

абуджэнне цікавасці да Бацькаўшчыны – дзіўнай краіны са шматвекавой, насычанай драматычнымі падзеямі гісторыі і багатую культуру і паглыбленне ведаў пра яе;

фарміраванне каштоўнасных адносін да матэрыяльнай, культурнай, рэлігійнай і прыроднай спадчыны народа Беларусі;

выхаванне нацыянальнай самасвядомасці і ўмення жыць ў політкультурным асяроддзі;

фарміраванне пошукавых уменняў;

абуджэнне ў навучэнцаў імкнення да самаўдасканалення.

Успрыманне інфармацыі – працэс фізіялагічны. Развіццё ўяўлення адбываецца адначасова з працэсам творчасці. Для дасягнення азначанай мэты і выканання пастаўленых задач выкарыстоўваюцца як традыцыйныя, так і новыя формы і метады арганізацыі вучнёўскай дзейнасці: візуалізацыя з дапамогай дошкі і крэйды, інтэрактыўнай дошкі, мастацкіх карцін, умоўна-графічнай нагляднасці (схематычныя малюнкi, схемы, табліцы) і скрайбінг, скетчноўтынг, ментальныя карты, інфаграфіка. Асноўнымі плюсамі выкарыстання візуалізацыі з’яўляюцца структураванне матэрыялу, даступнасць і эстэтычнасць прадстаўлення інфармацыі.

Праграма арыентавана на вучняў VI–VIII класаў агульнаадукацыйных школ і абапіраецца на такія асноўныя школьныя дысцыпліны, як геаграфія і гісторыя Беларусі, біялогія, беларуская літаратура. Яна разлічана на 5 гадоў і прадугледжвае паслядоўнае пашырэнне ведаў, уменняў і навыкаў, засвоеных навучэнцамі на ўроках, а таксама атрыманне новых ведаў, не прадугледжаных школьнай праграмай. Праграма кожнага года навучання разлічана на 35 гадзін (2–4 гадзіны ў месяц), адзін занятак – на 1–2 гадзіны. Там, дзе ў прыкладным тэматычным плане пры вывучэнні тэмы адводзіцца па адной гадзіне на тэорыю і практыку, трэба разумець, што гэты занятак камбінаваны і спалучае як вывучэнне тэорыі, так і практычную работу.

Асноўнымі напрамкамі работы з’яўляюцца тэарэтычная падрыхтоўка, практычныя заняткі, самастойная работа, экскурсіі, праекты.

Тэарэтычная падрыхтоўка ўяўляе сабой лекцыі настаўнікаў, якія вядуць факультатыўныя заняткі, і самастойную працу вучняў над рэкамендаванай літаратурай. На асобныя заняткі пажадана запрашаць навукоўцаў, супрацоўнікаў музеяў, пісьменнікаў, музыкантаў, спецыялістаў той ці іншай галіны. Школьнікі могуць дапамагаць даследчыкам у распрацоўцы некаторых пытанняў.

Адной з найбольш эфектыўных формаў работы з’яўляецца семінар. Яго асноўная мэта – далучыць як мага больш вучняў да актыўнай пошукава-даследчай дзейнасці пры ўмове індывідуалізацыі і дыферэнцыяцыі заданняў. Тэмы для самастойных заданняў вызначаюцца, зыходзячы з узроставых асаблівасцей вучняў, узроўню іх развіцця, асабістых інтарэсаў. Рыхтуючыся

да семінарскіх заняткаў, вучні праводзяць пошук, збіраюць матэрыялы, аналізуюць, сістэматызуюць і абагульняюць іх, робяць вывады. Больш падрыхтаваным вучням можна прапанаваць напісаць даклады, рэфераты, скласці прэзентацыі, астатнія распрацоўваюць асобныя пытанні і выступаюць у якасці судакладчыкаў і апанентаў.

На практычных занятках навучэнцы знаёмяцца з прыёмамі работы з літаратурай, дакументамі, фатаграфіямі і г.д., апрацоўваюць сабраны матэрыял.

Па магчымасці пажадана зацікавіць і далучыць бацькоў да дзіцячай краязнаўчай дзейнасці, запрашаючы іх у сумесныя паходы і экскурсіі, на заняткі і прапануючы ім азнаямленне з метадычнай літаратурай або сумеснае выступленне па абранай тэме, або разам створаную прэзентацыю.

Поспех работы ў многім залежыць ад настаўніка, які сам павінен быць краязнаўцам і добра ведаць метадалагічныя асновы школьнага краязнаўства; літаратуру па гэтай тэме; непасрэдна ўдзельнічаць у вывучэнні свайго краю і спрыяць пошукава-даследчай дзейнасці вучняў; умець устанаўліваць цесную ўзаемасувязь вучэбнай і пазакласнай, пазашкольнай работы, каб вучні маглі адчуць практычную значнасць атрыманых ведаў.

ЗМЕСТ ПРАГРАМЫ

Уводзіны (1 г)

Мэты і задачы факультатыўных заняткаў, знаёмства з планам работы і яго абмеркаванне. Знакамітыя краязнаўцы сваёй мясцовасці.

Наведванне школьнага краязнаўчага музея.

1. Гістарычнае краязнаўства

1.1. Гісторыя, падзеі, факты, знакамітыя асобы (у храналагічнай паслядоўнасці) адносна тэрыторыі сваёй вобласці- раёна.

1.2. Тапаніміка. Геаграфічныя назвы, паходжанне, этымалогія. Найбольш верагодныя версіі паходжання назваў. Легенды і паданні, звязаныя з аб'ектамі даследавання. (Складанне картатэкі, слоўніка тапонімаў, прэзентацыі).

1.3. Археалогія. Стаянкі, паселішчы, гарадзішчы, замкі, могілкі, курганы. Каменны век на тэрыторыі Беларусі (найстаражытнейшыя людзі на беларускай зямлі. Бронзавы век на тэрыторыі Беларусі. Жалезны век на тэрыторыі Беларусі. Усходнеславянскія плямёны (крывічы, дрыгавічы, радзімічы). Умовы з'яўлення і развіцця старажытных гарадоў (Полацк, Тураў, Брэст, Мінск, Наваградак, Гродна, іншыя населеныя пункты). Сярэдневяковыя замкі. Археалагічныя помнікі.

1.4. Геральдыка. Гербы. Сімволіка. Атрыбутыка. Узнікненне геральдыкі. Выявы гербаў, расшыфроўка. (Стварэнне гербаў сваёй сям'і).

1.5. Знакамітыя людзі краю: навукоўцы, гістарычныя дзеячы, літаратары, ветэраны розных войнаў. (Складанне картатэкі, генеалагічнага дасье, прэзентацыі).

1.6. Гісторыя ўзнікнення канфесій. Рэлігійныя канфесіі.

1.6. А..Праваслаўныя святыні на Беларусі. З гісторыі хрысціянства. Духоўныя святыні. Цэрквы і манастыры. Святыя крыніцы. Цудатворцы-прапаведнікі.

1.6.Б.Хрысціянскія святы на Беларусі. Вялікія святы праваслаўнага календара, гісторыя і паходжанне. Праваслаўная царква ў ВКЛ: абрады, традыцыі, гісторыя.

1.6.В..Вялікдзень і Раство Хрыстова ў праваслаўных, католікаў, уніятаў і пратэстантаў.

1.6.Г.Беларускія святыя і дні, прысвечаныя ім ў праваслаўным календары. Святы, звязаныя з імёнамі слаўных беларускіх святых (прападобнай Еўфрасінні, святога Кірылы, епіскапа Тураўскага і іншых). Цудатворныя абразы Божай Маці, якія аднолькава ўшаноўваліся рознымі канфесіямі. Паданні, звязаныя з гісторыяй Жыровіцкага, Бялыніцкага і Віленскага цудатворных абразоў Божай Маці.

1.6.Д. Беларускія святыя, кананізаваныя Рымска-Каталіцкай Царквой.

1.6.Е.Абрадавыя стравы беларусаў на вялікія хрысціянскія святы.

1.7. Ваенная гісторыя. Помнікі і аб'екты ваеннай гісторыі (Брэсцкая і Бабруйская цытадэлі і іншыя)

2. Архітэктура. Палацы, маёнткі, замкі, культавыя пабудовы, паркавыя комплексы.

2.1. Камянецкая вежа (1276-1288) на рацэ Лясной. Камянецкі стоўп. Вежа тыпу “донжон”.

2.2.Навагрудскі замак (XIII ст.) – унікальны помнік абарончага дойлідства. Касцельная вежа.

ВУЧЭБНА-ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН
ФАКУЛЬТАТЫЎ “ СВЯТЫНІ РОДНАГА КРАЮ”
VI КЛАС

№ п/п	Тэма	Колькасць гадзін (усяго)	З іх	
			тэарэт.	практ.
1	Уводзіны. Што такое краязнаўства? Навошта? Метады і прыёмы арганізацыі вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў.	1	1	0
2	Язычніцтва. Святы народнага календара. Пору года. Назвы месяцаў летняй пары, іх значэнне. Купалле. Абрадавыя стравы.	2	1	1
3	Каменны век на тэрыторыі Беларусі (Найстаражытнейшыя людзі на беларускай зямлі. Стаянкі (на берагах рэк Прыпяць і Сож). Першыя прыклады мастацтва (татэмізм, анімізм, фетышызм). Культ продкаў. “Палеалітычныя Венеры” і гіпотэзы іх узнікнення. Курганныя могільнікі старажытных жыхароў Беларусі (Заслаўскі, Казазаеўка, Каласы, Калодзецкая, Каменка і іншыя). Каменныя могільнікі (Вензаўшчына, Клепачы,	3	1	2

	Куклі, Навасёлкі і іншыя)).			
4	Беларускія багі ў міфах.	2	1	1
5	Святы, звязаныя з агнём (Каляды, Купалле і іншыя)	2	1	1
6	Бронзавы і Жалезны вякі. Гарадзішчы. Усходнеславянскія плямёны (крывічы-палачане (Заходняя Дзвіна), дрыгавічы (між Прыпяццю і Дзвіной), радзімічы (Сож)).	2	1	1
7	Умовы з'яўлення і развіцця старажытных гарадоў (Полацк, Тураў, Брэст, Мінск, Наваградак, Гродна, іншыя населеныя пункты).	2	1	1
8	Першае ўзгадванне пра беларускія гарады ў летапісах.	2	1	1
9	Узнікненне геральдыкі. Гербы старажытных беларускіх гарадоў і гіпотэзы іх узнікнення.	2	1	1
10	Тапаніміка. Легенды, звязаныя з паходжаннем назваў старажытных гарадоў і абласных цэнтраў Беларусі.	2	1	1
11	Рагвалод – першы вядомы ў гісторыі полацкі князь	2	1	1
12	“Барысавы камяні”, “Рагвалодавы камяні”.	1	1	0
13	Усяслаў Чарадзея – князь Полацкі. Бітва на Нямізе.	2	1	1

14	Хрысціянства на беларускіх землях. Рагнеда і Ізяслаў – першыя хрысціяне Полацкага княства. Легенды і паданні, звязаныя з гэтымі асобамі.	2	1	1
15	Рэлігійна-асветніцкія дзеячы Ранняя Сераднявечча (Ефрасіння Полацкая)	2	1	1
16	Святыя беларускай зямлі: Святы пакутнік Афанасій Брэсцкі (2 жніўня), архімадрыт Лявонцій і іншыя	2	1	1
17	Цудатворныя абразы Божай Маці. Паданні, звязаныя з гісторыяй Жыровіцкага і Сынкавіцкага цудатворных абразоў Божай Маці.	3	1	2
18	Абагульняючы занятак	1	-	1
	УСЯГО	35	17	18

**ВУЧЭБНА-ТЭМАТЫЧНЫЯ ПЛАНЫ ДЛЯ 7, 8,9 КЛАСАЎ У СТАНЕ
РАСПРАЦОЎЦЫ**